

Культчицька О.В.

Пейоративи як засіб вербалізації вираження негативного емоційного стану

Культчицька Олена Василівна

аспірант, асистент кафедри англійської мови та кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівський Національний Університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Анотація. Стаття націлена на висвітлення питання щодо використання пейоративної лексики як засобу вираження та передачі негативного емоційного стану мовця. У структурі пейоративів виділяється група емосем, як одна з основ виділення пейоративного значення лексеми. Підкреслюється роль емоцій у пізнання оточуючого світу. Значна роль відводиться негативним емоціям, як таким, що найбільш притаманні увазі людини.

Ключові слова: пейоративи, емоційний компонент, емосеми, прагматика.

Безперечним є факт, що емоції є одним з основних та всепроникаючих аспектів людського буття. [6]. Як зазначає Шаховський В.І. майже у всіх своїх авторських книгах, вони є мотиваційною основою свідомості, оскільки саме емоційне переживання є рушійною силою людської когніції. Так, Попова Т.М. відзначає, що "ключовим для розуміння суті сучасного напрямку лінгвістичних досліджень можна вважати пізнання людини через мову. Таким чином, головним для науки про мову стає активізація антропологічного підходу до вивчення мовної семантики людського фактора, що допускає необхідність співвіднесення аналізу мовної системи з аналізом концептуальних систем, які закріплюють пізнавальний досвід носіїв мови" [5, 10]. Тому універсальним концептом оголошена людина і вона постає в центрі дослідження антропоцентричної лінгвістики [3, 18].

Методологічною базою стали праці вітчизняних закордонних вчених-лінгвістів, як Шаховського В.І., Савінкіної Н.Б., Голод О.Є., Хорнсбі Дж., Гома Кр. та багатьох інших.

Основною метою статті є виділення пейоративної лексики з осередку інших пластів у якості основної лексики, що найширше та найповніше передає емоційний стан людини, викликаний негативними емоціями. Стаття написана на основі антропоцентричного підходу, як такого, який змінив парадигму лінгвістичної науки.

З точки зору лінгвістичної відносності Б. Уорфа, мова - це система взаємопов'язаних категорій, яка, з одного боку, відображає, з іншого - фіксує певний погляд на світ. [17] Мова закріплює уявлення та знання з будь-яких областей, тому мовна картина світу неминуче включає такі елементи, а також елементи багатьох інших картин світу. Центральне місце в ній займають уявлення побутові, які ґрунтуються не на аналізі та чіткій формальній логіці, а на повсякденних спостереженнях і узагальненнях. [2, 78]. Таким чином, саме побутові уявлення закладають основу мовної картини світу й саме ці уявлення в першу чергу фіксуються у внутрішньому лексиконі. Особливо це стосується пейоративних висловлювань, адже, як буде зазначено нижче, людині притаманно звертати увагу в першу чергу на негативні явища, ніж позитивні [13].

У. Грей стверджує, що все пізнання кодується емоціями. Він вважає, що емоції збирають і організують когнітивні елементи в емоційно-когнітивну структуру, а повторення цього процесу за допомогою розвитку ієрархічних рівнів організації, на його думку, утворює розвиток розуму. К. Ізард наполягає на тому, що емоції детермінують думки. Р. Браун, а слідом за ним

і багато інших вчених експериментально підтверджують, що людина до усвідомлення предметно-логічної (фактуальної) інформації, що міститься в будь-якому висловлюванні, усвідомлює його емоційно-оцінний компонент. [14]. Більш того, на думку А. Біне, французького психолога, емоційний образ лежить в основі мовлення, у зв'язку з чим емоції спонукають до продукування мовного висловлювання, координують його, а також впливають на адресата, передаючи йому свій емоційний імпульс. А Ш. Баллі, швейцарський лінгвіст, впевнено проголосив, що люди ніколи не думають та не говорять абсолютно розсудливо [14].

Велика кількість людей дуже чутлива навіть до найменших натяків на критику. Відбувається це тому, що негативна інформація взагалі для людей виявляється більш значущою, ніж позитивна, так як, будучи не такою звичайною, вона привертає до себе більше уваги. [13] Шаховський В.І., відзначає, що навіть у словниках будь-якої мови найширше представлена негативно-оцінна лексика. [16]

Згідно Дженіффера Хорнсбі мовець переносить своє негативне чи вороже відношення на слова, які класифікуються як пейоративні. [9, 6]. Таке відношення ніби втілюється в лексику, перетворюючи її на пейоративну. Це положення підтверджується і твердженням Крістофера Гома про те, що пейоративи слугують засобом для виявлення свого негативного відношення. [15]

Конотативне значення слова викликає у людській свідомості одну з трьох асоціацій – позитивну, нейтральну чи негативну. Наприклад:

Позитивна: Sue would be with Charlie – the werewolves' mom with the vampire's dad – and he wouldn't be alone anymore. [11, 697]

Нейтральна: And now look what's become of you! Trying to seduce a vampire. [11, 403]

Негативна: I wanted to kick myself when I realized how much I'd been counting on that loathsome vampire. [11, 300]

Усі з цих трьох виразів відносяться до одного позначення істоти, але всі вони викликають різні асоціації у адресата. Яку з цих асоціацій використати мовцю, залежить від його інтенцій. Так, у першому випадку, автор вживає слово vampire контекстуально виключно з позитивними емоціями, про що свідчать оточуючий ширший контекст, який і надає даному слову меліоративного, тобто позитивного значення. У другому випадку вживання слова vampire є нейтральним, оскільки воно не є центром уваги мовця, тобто даний іменник вжитий без емоцій, тоді, коли дієслово відіграє найважливішу роль у трактуванні даного ре-

чення, адже контекстуально мовець не схвалює саме дію адресата. Третій приклад свідчить про наявність негативного значення даного слова. В поєднанні і прикметником loathsome, дана лексема отримує ще більшого пейоративного забарвлення. Як зазначав Креміх І.І., чим нижче негативно-оцінна лексика розташована по етичній шкалі, тем яскравіше, інтенсивніше проявляється пейоративна, зневажлива експресія. [4, 32]

Суть використання пейоративної лексики зводиться до того, що автор передає зневажливу оцінку не прямо, а за допомогою певного набору лексичних засобів.

Згідно концепції Н.Б. Савінкіної, істотною рисою пейоративів є їхня комунікативно-прагматична здатність викликати в людській свідомості негативні емоційні реакції та здатність виражати несхвальне відношення до того, що ними позначається.

Властива пейоративній лексиці емоційна природа оцінки визначає її прагматичні функції, а саме:

- 1) вираження негативно-емоційного відношення до об'єкта оцінки;
- 2) прагнення викликати подібні емоції в адресата;
- 3) бажання призвати останнього до таких дій, яка адресату вважається найбільш доречною.

Так, у наступному прикладі, вживаючи словосполучення ghostly pirates комунікант-адресант виражає своє відношення до піратства як до ідеї, на якій антагоніст є зациклений та вперто слідує своїм переконанням, та яку він повинен подолати: He worked hard to shake off his pirate's reputation and live a normal life, and now it's all gone to pot. [10, 10] ... Well, that's the daftest load of old hogwash I ever did hear... The sooner you get ghostly pirates out of your head, the better. [10, 13]

Прагматичний потенціал лексем пейоративного сенсу, з точки зору конотативної семантики, виявляється у формуванні наступних пейоративних емосем: одна меліоративна емосема - пестлива, та сім емосем пейоративної оцінки, таких як жартівлива, іронічна, несхвальна, нехтувальна, презирлива, груба, лайлива.

Розглянемо наступні приклади з кожним видом пейоративних емосем:

- жартівливої: Jeb laughed cheerfully. "No, I don't want you dead! ... It's like boiling a frog." [12, p. 240];
- іронічної: "Your precious little Ibis has given us more headaches than it's worth". [11, p. 11];
- несхвальної: "So stupidly, blindly stubborn! She growled. He wouldn't believe you if you told him the sun sets in the west." [12, p. 324];
- нехтувальної: "I'll just take your light with me, Doc, so that Jeb's pet parasite can't get up to anything, and be on my way [12, 323];
- презирливої: "Well get a move on then, Phipps, and stop blubberin." [12, p. 22];
- грубої: "Grisly, slaving, hungry, filthy wolves!" [12, p. 150];
- лайливої: "We've got a bloody queen mother alien living with us." [12, p. 351].

Таким чином, емоційний компонент в значенні певних лексичних одиниць є тою ознакою, яка відрізняє пейоративну лексику від негативно- чи негативно-оцінної. Адже складність опису пейоративів полягає в тому, що не всі лінгвісти досить чітко розмежовують поняття "пейоративність" та "негативна конотація", які не є прямими синонімами.

Опираючись на дослідження Голод О.С., пейоративами ми називаємо одиниці, в семантичну структуру яких входить негативна емотивна сема, і за допомогою яких виражається негативне ставлення одного антропоцентру комунікації до іншого [1].

Таким чином найбільш точним для нас видається наступне визначення терміну пейоратив: пейоратив - це негативна, емоційно-навантажена експресивна оцінність. Підтвердження цьому визначенню лежить і у деяких критеріях визначення пейоративної лексики (це питання вивчалось такими вченими як Хідекель С.С., Шаміна Е.А., Кошель Г.Г., Сафонова Л.В., Креміх І.І.), одними з яких є: наявність у дефініції слів суб'єктивно-емоційної оцінки, тобто слів, що виражають емоції та емоційні стани, такі як unpleasant, terrible, frightful, horrible etc.; наявність у дефініції слів об'єктивно-емоційної оцінки, що означають властивості та якості, які викликають схвалення чи несхвалення. Наприклад: In a short while, the filthy ship would appear, and they would set sail. [10, 9]. Беручи до уваги словникову дефініцію слова filthy, можна стверджувати, що вже у його визначенні, окремо від загальної пейоративної конотації, міститься негативна емоційна оцінка: 1. Very dirty and unpleasant. 2. Very rude and offensive and usually connected with sex. 3. Showing anger. [7]

Аналізуючи пейоративну лексику, необхідно брати оточуючий контекст, адже у художньому дискурсі, іноді саме він є основоположним чинником для визначення пейоративу. Значна увага приділяється даному питанню такими науковцями, як Ферс Дж., Ковшиков, В.А., Глухов В.П., Винокур Г.О. та інші.

Контекст відіграє надзвичайно важливу роль у трактуванні пейоративних одиниць, а контекстуальний метод передбачає вивчення лексичних одиниць у співвідношенні з іншими лексичними одиницями у тексті. Згідно концепції Дж. Ферса, вираз набуває сенсу в ситуативному і соціальному контексті та є функцією такого контексту [8, 31]. Іншими словами, якщо ми прагнемо зрозуміти, в якому значенні виступає певне слово і як воно співвідноситься з денотатом, що відображається в мові, варто обов'язково враховувати, що слова включені в вирази, а через них - в тексти, і що крім того, вони включені в «контекст» ситуації, що відображається. При цьому семантика слів в тексті, може значно відрізнитися від семантики ізольованих слів, оскільки тільки в розгорнутому виразі слово отримує своє справжнє, реальне значення. Так, взявши до уваги контекст у наступному прикладі, ми можемо стверджувати, що всі виділені пейоративні лексеми з негативно-оцінним значенням, отримують цілком протилежне, меліоративне значення, хоча згідно словникових дефініцій та інших критеріїв виділення пейоративної лексики, ці слова вживаються для показу та «виплеску» негативних емоцій: Jacob was one of the best people I knew, but this seemed like too much to accept from anyone. His grin widened, and he shuddered slightly. "I gotta say it, Bells. You're a freak show." I grinned back, falling easily into the old pattern. This was a side of him I understood. [10, 401] Завдяки реченню, яке передує реченню з виділеним пейоративним словосполученням, та реченню, яке йде одразу ж після нього, можна легко збагнути, що жодних негативних

емоцій один герой не відчуває по відношенню до іншого.

Резюмуючи вище викладений матеріал, можна стверджувати, що беззаперечним фактом є те, що пейоративна лексика є як носієм почуттів так і емоцій. Однією із причин все ширшого використання пейоративної лексики, яка забезпечує сприймати комунікативний намір мовця (для вираження зневаги, осуду, презирства, приниження, несхвалення, іронії та інше) стає людина, як головний антропоцентр комунікації, із всіма своїми недоліками, які і викликають критику

у оточуючих. Іншою причиною є те, що емоції є способом пізнання світу, а оскільки негативному відводиться більше уваги ніж позитивному чи нейтральному, вербалізація негативних емоцій відбувається завдяки пейоративній лексиці, з відповідними їй пейоративними емосемами. Таким чином, ми стверджуємо, що пейоративна задовольняє потреби індивіда у виявленні свого несхвального, іронічного, осудливого та інших відношень до другого антропоцентру комунікації.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Голод О.Є. Особливості семантики та функціонування пейоративної лексики в сучасній німецькій мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" // ЛНУ, 2001. – 18 с.
Holod O.Є. Osoblivosti semantyki funktsionuvannya peyorativnoi leksyki v suchasniy nimetskiy movi: Avtor. dys. na zdobuttya stupenya kand. nauk. filol. nauk: special. 10.02.04 "Germanskiy movy" [Semantic Peculiarities and Functioning of Pejorative Vocabulary in Modern German]// LNU, 2001. – 18 p.
2. Залевская А.А. Вопросы организации лексикона человека в лингвистических и психолингвистических исследованиях // Калинин. гос. ун-т, 1978.– 88 с.
Zalovskaja A. Voprosy organizatsyi lexicon cheloveka v lingvisticheskikh i psicholingvisticheskikh issledovaniyah [Questions of the organization human's vocabulary in the linguistic and psycholinguistic researches] // Kalinin. Gos. Universitet, 1978. – 88 s.
3. Ерошенко А.Р. Концепт «Человек» в антропологической лингвистике: особенности интерпретации // Антропологическая парадигма в философии. Ставрополь, 2003. ч. 2: Филология. – 18-20 с.
Yeroshenko A. R. Koncept "chelovek" v antropologicheskoi lingvistike: osobennosti interpretatsyi [The concept "Human Being" in the anthropology linguistics: interpretation of the peculiarities] // Antropologicheskaya paradigma v filosofii. Stavropol, 2003. Chast' 2: Philology. – 18-20 s.
4. Кремх И.И. Отрицательный оценочный компонент в семантической структуре слова // Прагматика слова: сб. науч. тр.-М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1985. – 28-40 с.
Kremih I.I. Ortitsatelnyi ocenochnyi component v semanticheskoi structure slova [Negative evaluative component in the semantic structure of the word] // Pragmatika slova: Sbornik nauchnyh. tr.-M.: MGU im. V.I. Lenina, 1985. – 28-40 s.
5. Попова Т.Г. Национально-культурная семантика языка и когнитивно-социокоммуникативные аспекты (на материале английского, немецкого и русского языков) // Изд-во МГОУ, 2003. – 146 с.
Popova T.G. Natsionalno-kulturnaya semantika yazyka i kognitivno-sotsyokommunikativnye aspekty [Nationally-cultural semantics of the language and cognitively-social communicative aspects] // iz-vo MGOU, 2003. - 146 s.
6. Семёнова Т.В. Вербализация эмоций человека в зеркале антонимии (на материале английского языка) // Филология. Искусствоведение. Вып. 40. Вестник Челябинского государственного университета, 2010. № 4 (185). – 156-159 с.
Semenova T.V. Verbalizatsiya emotsyi cheloveka v zerkale antonimii (na materiale angliykogo yazyka) [Verbalization of the human's emotions in the mirror of the antonymies (on the materials of the English language)] // Filologiya. Isskustvovedenie, Vestnik Chelyabinskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Vypusk 40, 2010. № 4 (185) – 156-159 s.
7. ABBYY Lingvo 6.0. // Copyright © 1989-1999 ABBYY (BIT Software)
8. Firth J.R. Papers in Linguistics 1934—1951 // Oxford University Press, 1957. – p. 29.
9. Hornsby Jennifer. Meaning and uselessness: how to think about derogatory words // Midwest Studies in Philosophy, 2001. 25 (1) – p.128-141.
10. Mould Chris. Something Wickedly Weird // Roaring Brook Press, 2009 – p. 176.
11. Stephanie Meyer. Breaking Down // Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2009. – p. 702.
12. Stephanie Meyer. The Host // Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2010. – p. 619.
13. http://www.elitarium.ru/2011/10/05/kak_vosprinimat_kritiku.html
14. http://bibl.nashaucheba.ru/v1136/шаховский_в_эмоции_мотивационная_основа_человеческого_сознания
15. http://www.researchgate.net/publication/225369324_A_puzzle_about_pejoratives
16. http://sr.fondedin.ru/new/fullnews_arch_to.php?subaction=showfull&id=1261741309&archive=1261741578&start_from=&ucat=14&
17. <http://www.traktat.ru/tr/referats/id.1569.html>

Kulchytska O.V. Pejoratives as verbalization means of expression of the negative emotional state

Abstract. The article is aimed at clarification of the question concerning pejoratives' usage as verbalization means and transferring the negative emotional state of the addresser. The group of emosemes as one of the main in the pejoratives' definition is singled out. The role of the emotions in understanding the surroundings is emphasized. Significant role is attributed to the negative emotions as the most inherent in people's attention.

Keywords: *pejoratives, emotional component, emosemes, pragmatics.*

Кульчицкая Е.В. Пейоративы как способ вербализации выражения негативного эмоционального состояния

Аннотация. Статья нацелена на освещение вопроса использования пейоративной лексики как способа выражения и передачи негативного эмоционального состояния говорящего. В структуре пейоративов выделяется группа эмосем, как одна из основ выделения пейоративного значения лексемы. Подчеркивается роль эмоций в познании внешнего мира. Значительная роль отводится негативным эмоциям, как таковым, которые являются наиболее присущими вниманию человека.

Ключевые слова: *пейоративы, эмоциональный компонент, эмосемы, прагматика.*